

تاریخ عثمانی انجمنی

۱ تشرین اول
۱۳۳۱

بشنجی سنه
۳۴ نومبرو

مجموعه سی

آناطولیده اسلامی کتابه لر

— توقاد —

توقاد شهری شمدی به قدر تاریخچه معلوم اولان محاصره، استیلاء، زلزله، سیلاب و یانغین کی [۱] کچیرمش اولدینی درلو فلا کتله رغماً الان مبانی قدیمه اسلامیہ سندن برچوغنی محافظه ایدہ بیلمشدر. کَرَک مبانی مذکورہ نَک و کَرَک مقابرک اوزرندہ کی کتابہ لر دن اُلدہ ایدہ بیلد کلمری میزی بعض معلومات تاریخیہ علاوہ سیلہ آئیدہ درج ایدیوروز [۲].

[۱] توقاد اوزون حسن طرفندن ۸۷۶ سنہ سندنہ احراق اولندقدنصرکہ تکرار اعر او ابدلدی. بوندن صکرہ ینہ بیوک یانغینلر وقوع بولدی. ازجمله ۱۰۱۱ سنہ سندنہ کی یانغین قیود رسمیه ایله ثابتدر (حسین حسام الدین افندیکن بیانات شفاهیہ سندندر). اوروپای سیاحلردن اولوب آئیدہ کی بیلوغرافیادہ اسی کچن (طورن فور) ۱۱۱۴ سنہ ہجریہ سندن آزا اول و (بورہ) دہ ۱۱۸۹ و ۱۲۰۷ سنہ لرنده توقاددہ پک مدھش یانغینلر وقوع بولدیقنی قید ایتمشلردر. ۱۴ حزیران ۱۳۲۴ دہ توقاددہ وقوع بولان سیلابدہ پک عظیم ضایعات اولمشدر. بوندن یوز الی سنہ اول ینہ بویله بر فلا کتک ظہورینی علندنہ سویلیورلر.

[۲] ۱۳۲۳ سنہ سندنہ توقادہ وقوع بولان سیاحتمدہ مذکور کتابہ لری استنساخ ایتمش وبعضیلرینک اُستامپاژ و فطوغرافی لری دہ آلمش ایدم. توقاددہ بولندیم مدتجہ اورا معارف کاتبی شوقی افندیکن واقع اولان معاونتندن پک زیادہ استفادہ ایتمد. کَرَک کندیشہ کَرَک آناسیہ تاریخی مؤلفی حسین حسام الدین افندیکن واحمد توحید بکک وموزدہ رفیقہ عالی بکک ارشادات متوالیہ سنہ بالخاصہ تشکر ایدرم.

فقط اولجہ توقاد شہرینک احوال جغرافیہ و تاریخیہ سی حقندہ برقاج سوز سویلہ مکی مناسب کوردک .

توقاد شہری سیواس ولایتہ مربوط اولان توقاد سنجاغک مرکزیدر . سطح بحردن تخمیناً ۶۲۰ متر و مرتفع اولان قصبہ مذکورہ نیک موقع جغرافیسی سیواسک شمالہ و آماسیہ نیک جنوب شرقیسنہ و جاملی بل ایلہ آق طاغک اتکلیرینہ تصادف ایدوب بریجق کیلومتر و قدر شالندن ، ازمۂ قدیمہ دہ (تیرس) نامی طاشیان یشیل ایرماق کچرکہ اورالردہ بونہرہ طوزانیلی یاخود توقاد جایی دیرلر . نفس توقادک دروندن مرور ایدرک یشیل ایرماغہ آقان کوچک برصویدہ دہ حضرق صوبی تسمیہ اولنورکہ بوصویک اورادہ تشکیل ایلدیکی طار وادیلرک ارانسدہ قصبہ بولنور . بو وادیلرک نقطۂ تقاطعلرنده موجود اولان یالچین قیادن عبارت مرتفع و سیوری تپلر و بونلردن برینک زروہ سندہ کی قلعه خرابہ سی شہرہ برمنظرہ مخصوصہ بخش ایدر .

توقاد یقین و قتله قدر ایجری آناطولینک الک برنجی تجارتکاهی اولقلہ برابر استانبول ایلہ عجمستان آرانسدہ کی شامراہک اوزرنده دہ بولندیقندن اورادن برخیلی اجنبی سیاحلر دخی کچمشلر و اثرلرنده ازچوق بوقصبہ دن بحث ایتشلردر [۱] . بونلر توقادی کوزل و تمیز برشہر

[۱] ارباب تنبعہ برخدمت اولقی اوزرہ توقاد حقندہ معلوماتی محتوی بولنان بعض آثارک اسامیسی بروجه آتی جمع ایتدک . کتب مذکورہ دہ سیواس و آماسیہ وحوالیسی حقندہ دخی معلومات بولنور :

شریف ادریسی ، نزهة المشتاق فی احتراق الآفاق ، نور عثمانیہ کتبخانہ سندہ ۳۰۳۷ نومرولی رومادہ ۱۵۹۳ سنہ سندہ مطبوع نسخہ دہ ، ص ۲۸۱ . —
یاقوت ، معجم البلدان . — ابی الفداء ، تقویم البلدان کتبخانہ عمومیدہ آورو باطبی ، نومرو ۷۱۲۹ ، ص ۲۱۱ ، ۲۱۳ . — طریق الرشاد ، کتبخانہ عمومیدہ یازمہ ، نومرو ۴۶۸۹ ، ورق ۵۳ . — سیامی زاده ، اوضح المسالك ، اسعد افندی کتبخانہ سندہ یازمہ ، نومرو ۲۰۳۹ ، ص ۱۴۹ . — عاشق چلبی ، مناظر العوام ، آیاصوفیہ کتبخانہ سندہ یازمہ ، نومرو ۳۴۶۶ ، ورق ۲۳۴ . — کاتب چلبی ،

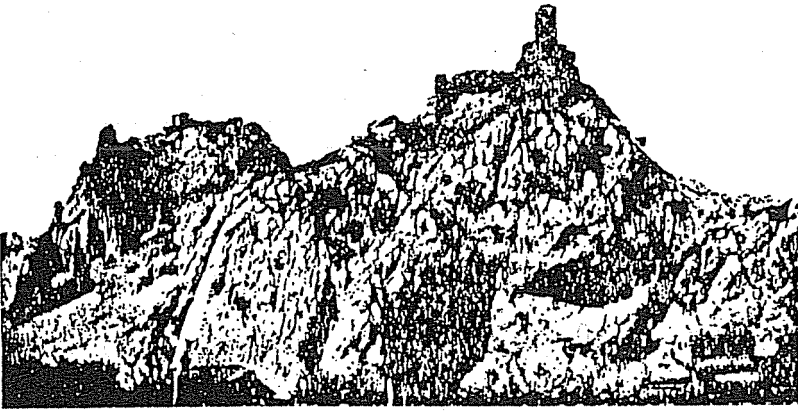
اولق اوزره تعریف ایدرک پک مهم اولان باقر قالحانه لرندن و قلعه سندن بحث ایدیورلر . هله اولیا چلی سیاحتنامه سنده بو قصبه نك لطافت و نظافتی سویله سویله بیتیره میور . « جامع و سرای و عمارت لری اول قدر متین و مستحسن اولور که جامع لری و اولری نه انسان کیرنجه حیران اولور ، دیور و اها لیسنی حسن اخلاق صاحبی و چالیشان اولق اوزره بیلدیریور . بو کون دخی توقاد سامون ایله ایجری آناطولی آراسنده مهم بر شاهراک اوزرنده بولندینی کبی سیاحلرک تعریف ایدرک لری اوصافک بر چوغنی ده محافظه ایتش وهرنه قدر تجارتی اسکی اهمیتنی الوم حائر دکلسده ایلروده اورادن بر تیمور بولی کچه جکندن بیوک بر استقبالی اوله جفنده شبه یوقدر .

جهانما ، استانبول طبی ، ص ۶۲۲ . — اولیا چلی سیاحتنامه سی ، استانبول طبی ، ج ۵ ، ص ۴ — ۷۱ . — سیواس سالنامه لری . — سامی پک ، قاموس الاعلام .

اوروپا لسانلری اوزرنه محرر آئاردن مراجعت ایندکریز ، تاریخ انتشارلری صبره سیله شونلردر :

Tournefort, Relation d'un voyage du Levant (Paris 1717) II, p. 431. — Tavernier, Voyage en Turquie etc. (Rouen 1724) I, p. 12. — Pococke, Beschreibung des Morgenlands, aus d. Englischen übersetzt (Erlangen 1755) III, p. 135. — Morier, Voyage en Perse etc., traduit de l'Anglais (Paris 1813) II, p. 136. — Kinneir, Journey through Asia Minor (London 1818) p. 556. — Boré, Correspondance et Mémoires d'un voyage en Orient (Paris 1840) I, p. 324. — Hamilton, Researches in Asia Minor (London 1842) I, p. 351. — Texier, Asie Mineure (Paris 1842) p. 600. — Ainsworth, Travels and researches in Asia Minor (London 1842) II, p. 17. — Jaubert, Relation de voyages en Orient (Paris 1843) II, p. 387. — Juchereau de St.-Deny, Histoire de l'Empire Ottoman (Paris 1844) I, p. 170, 195. — Ritter, Klein-Asien (Berlin 1858) I, p. 119-133. — Vivien de St.-Martin, Asie Mineure I. — Barth, Reise von Trapezund nach Scutari (Ergänzungsheft zu Petermanns Mittheilungen 1860) p. 21. — Van Lennep, Asia Minor (London 1870) I, p. 206. — Guinet, Turquie d'Asie (Paris 1890) I, p. 703. — Andersen, A Journey of Exploration in Pontus (Bruxelles) p. 63. — Cumont, Voyage dans le Pont (Bruxelles 1906) p. 237. — Moltke, Briefe aus der Türkei (7. Aufl. Berlin 1911) p. 216.

غایت عجیب الشکل اولان قلعه سی توقاده ایلك کلنلرک نظر دقتنی جلب ایدر . بو قلعه نك پك آزا قسامی خرسیتانلق زمانندن و باخود بوندن اولکی ادواردن قلعه در . دیوارلرینک و قله لرینک قسم اعظمی دور اسلامه باخصوص عثمانیلرک زمانته عائددر . یوکسک بر قله شکنده الیوم خرابه سی کورینن بنانک تاریخ عثمانیده (چارطاق بدوی) نامیه پك چوق اسمی کچن محبس اولدینی ظن ایدیلیور [۱] .

توقاد قلعه سی

قلعه نك زروم سندن قیایه اویولش مردیونلی بر تونل ایله درونته اینیه بیلن درین صو قویوسنک موجودیتی بو محلك ازمنه قدیمه ده دخی

[۱] اولیا چلی کندی زماننده (سنه ۱۰۶۶) قلعه ده « ملک غازی جاسی » نامیه برینا بولنه رق بونی ییلدیرم سلطان بایزید خانک بعد الفتح تعمیر ایتش اولدینی و قلعه دزداری و نفرائی دخی بولندیفی سویلیور . اون اوچنچی عصر مجری اوانلنده ده قلعه ده دها عسکر بولنش و حتی مصر محاربه سنده اسیر ایدیلن فرانسر عسکرلرینک بر قسمی بورابه نقل اولنش ایتش . سیاح (بوره) توقاددن کچدیکی ۱۲۵۵ سنه سنده قلعه ده بریکجیدن بشقه کیمسه کورمدیکنی سویلیور . الیوم توقاد قلعه سی تمامیه متروک و خراب برحاله در .

مستحکم اولدیفنه دلالت ایدر^[۱] . بو حوالینک اقوام قدیمه سنه عاٹد
انشا آتدن اولدیفنده شبه اولیان بوکئی قویورله دیگر برچوق قلعه لرده ،
ازجمله آماسیه ، تورخال ، زیله ، الخ ده تصادف ایدیلوب یونلره
اورالرده (جیلانبولی) تسمیه ایدیلور^[۲] .

توقادک برقصه اوله رق تأسیسی انجق خرسیتانلغک ظهورندن صکره
وقوع بولشدر . اوندن اول بومحکک الی کیلومترو قدر شرقده (قومانا)
نامیله برشهر عظیم بولنیوردی که قاپادوکیاده ینه بونامله موجود اولان
دیگر برشهردن تفریق ایچون (قومانا پونتیکا) تسمیه ایدرلردی .
اشته قومانا اسمندن محرف اوله رق محل مذکوره الان (قومانات)
وین العوام (کومنک) دیرلر^[۳] . پت برستلک زماننده بوراده زهره

[۱] بوقویوبه اینی تونلک آغزی تخمیناً اوج مترو هرصنده وایکی یحق
مترو ارتفاعنده اولوب آشای طوغری مائلاً بوابعاده دوام ایدرسده انجق
یتش قدمه قدر محلی قابل مرور اولوب اورادن اشاغیبی طاش و مولوز ایله
طولش و طبعاً مشدر . (جیلانبولی) نک وجه تسمیه سی تحقیق ایدمدهک . حسین
حسام الدین افندیبنک آماسیه تاریخنده (ج ۲ ، ص ۱۸۸) بوبایدیه ویردیکی معلومات
صرف بر فرضیه دن عبارت اولق کرکدر . اولیا چلبی بوکا (جیلانبولی) دیور .
[۲] عالی ، صرافة الجهاد ، نزدنده کی یازمه نسخه ده « کومنک شهری
معموره عظیمه ایکن نامی (سیبیه) در اما ملک دانشمند غازیبنک بد دعاسیله
سیل آلوب خراب اولوب بر محله سی قالدقده (قومانات) نامنی قویملردر که بقیه
شهر معناسنده . حالا (کومنک) آندن غلطدر . — هزار فن حسین ، تنقیح
التواریخ الملوك ، موزه هایون کتبخانه سنده یازمه ، (فصل فی ملوك دانشمنده
ملوك بلاد روم) ملک دانشمند احمدک ۴۶۰ تاریخندن صکره کی فتوحاتندن بحث
ایندیکی صبرده ده . . . بعده سیبیه شهری اوزریشه یعنی قوماناته توجه ایلدی
(قومانات) عظیم اسکی شهرایدی آتی ایرج بن فریدون تمییر ایتشدی و آتده
اوج یوز التمش کنیه واریادی انی فتح ایدوب الخ . — هزار فن دن مترجم
اولرق : A. O. Mordtmann, die Dynastie der Danischmende, Zeitschrift
d. Deutsch. Morgenl. Ges. XXX, p. 467. — Casanova, Numismatique
des Danichmendites, Extr. de la Rev. Numism. (1891, 1895, 1896, p. 25.
بوصوک اثرده (سیبیه) یرینه آماسیه یازیشدر که ترجمه ده بر خطادر .

مذهبك برنوعی اولان (آنائیتیس) [۱] مذهبی هر برمناسیله حکم فرما اولوب معابد دینیسی و بوتلرده خدمت ایدن نسوانك عددی بك کثیر ایدی . خرسیتیانلئك ظهورندن صکره اهالینك قسم اعظمی، اساسی فحشیاتدن عبارت اولان بویله برمذهب پرستش ایتمکی اك بیوك اخلاقسزلق عد ایتدکلرندن قومانی ترک ایله مجدداً بر شهر تأسیسی ایچون احوال طوبوغرافیسی ازمهرجهت موافق اولان توقادك موقعی انتخاب ایش وبلکده قومانانك معابدینی تخریب ایله انقاضی قصبه جدیدده قوللائمش اولملری اغلب احتمالاتندرد .

اك صولك تدقیقاته نظراً توقادك موقعنده اولجه (دازیمون) Dazimon نامیله بالكز بر حصار بولندی ظن اولنیور وهرنه قدر آناطولینك جغرافیای قدیمی ایچون اك مهم مأخذ اولان آماسیه لی استرابون اثرنده بویله براسمله بر موضع قید ایتیمورسه ده توقادك غریبنده ویشیل ایرماغك سواحلنده بولسان وبوکون قاز اوواتسمیه اولسان غایت منبت قطعه اراضیه (دازیمونیتیس) Dazimonitis نامی ویریور . بر قصبه اسمی اوله رق (دازیمون) ایلك دفعه اولقی اوزره دردنجی عصر میلادیده بر حیات اولان اعزّه نصارادن قیصریه میتروبولیدی واسیلیوسك مکتوبلرنده کوریلنیور . طقوزنجی عصر میلادیده یعنی ۸۶۰ سنه سنده بیزانتین ایمپراطوری میخالك دازیمون جوارنده اسلام اردوسی طرفندن منهزم ایدیلدیکنی بیزانتین مورخلری یازییورلر [۲] . سنه مزبور ۲۴۵ و ۲۴۶ سنه هجریه لرینه توافق ایدیور . عرب مورخلرینك مضبوطاتنه نظراً بو تاریخدن ده اچوق اول حتی ۸۹ سنه هجریه سنده امیرسله توقاد اوزرندن آماسیه یی

[۱] «آناهیدا» فارسیده زهره دیمك اولان «ناهید» گله سندن کلور .

— Ramsay, Historical Geographic of Asia Minor, p. 329. [۲]

کومون، بالاده مذکور اثرده .

محاصره و ۱۰۸ ده معاویه بن هشام قیصریه دن حرکتله دارنده وتوقادی فتح ایتشدی [۱]. فقط توقادک بو فتحی موقت اولوب شهر مذکورک اهل اسلام طرفدن صورت قطعیده ضبط و تسخیری دانشمنده حکومتک بدایت تأسیسی عد اولنان ۴۶۴ سنی متعاقب ملک دانشمند احمد غازی واسطه سیله حصوله کلش اولدینی ظن ایدیلیور [۲].

اسلام تاریخلرینک هیچ برنده توقادک نام قدیمی اولان (دازیمون) تصویرنه تصادفی ایتدک. بالکیز بعضی ترکیه کتابلرده [۳] بوراسی اسکیدن (بریزا)، (برسه) یاخود (قومانه پوتنیقه) نام قصبه نیک عینی ظن اولدینی محرز ایهده بو بر خطادان عبارتدر. زیرا قومانا نیک قومنات اولدینی بالاده کوردک. (بریزا) Veriza ایه توقادک جنوبنده واقع

[۱] ابن الاثیرده وابن الفداده بوسنه لرده متعدد روم سفرلری مفید ایهده توقادک اسی یکیمور. بالاده کی مظلوماتی حسین حسام الدین افندی نیک آماسیه تاریخندن (ج ۲، ص ۲۰۷، ۲۰۸) اقتباس ایتدک. حسین افندی مأخذلری خبر ویرمیور. — اهل اسلامک ۲۰ الی ۱۲۵ سنه مجریه لرنده ممالک رومه وقوع بولان غزالی عرب تاریخلرندن اقتباساً شو اثرده مندرجدر: Brooks, The Arabs in Asia Minor from arabic sources; Journal of Hellenic Studies, XVIII (1898) p. 182-208; XIX (1899) p. 19-33. — آل حمداندن سیف الدوله نیک ۳۳۶ سنه سیله ۳۴۹ سنه لری اراستنده دیار رومه وقوع بولان متعدد سفرلرنده مورخلر آماسیه نیک دیگر براسی اولق اوزره (خرشنه) دن بحث ایدیلیور لسهده توقادک اسمنه هیچ تصادف اولندی. (خرشنه) تصویر ایچون دو قنور مورتان بالاده صحیفه ۵۸۱، نوط ۱ ده مذکور ائرنده بیرا تینلر طرفندن مستعمل اولان Kharsianum دن محرف اولدینی ظن ایدیلیور.

[۲] مراجعت، عالی، فصول حل عقد. — هزار فن حسین، تنقیح التواریخ الملوك. — حسین حسام الدین افندی، آماسیه تاریخنده (ج ۲، ص ۲۶۹) تاریخ آل دانشمند، صفاة الجهاد وجنابی تاریخی اولان العیلم الزاخر نام اثرلر دن اقتباساً توقادک ۴۶۶ سنه لری ایچنده قومنات و نیکسار قلعه لرله برابر امیر ابوالنصر التغانی طرفندن فتح اولدینی بیان ایدیلیور. [۳] رفعت افندی، لفات تاریخیه وجغرافیه. — سامی ک، قاموس الاعلام، توقاد کله منده.

چفتلک قریہ سنک قریبندہ و بوکون (بولوس) تسمیہ اولنان موقعہ بولنور ایدی^[۱]۔

مؤخر بعض اوروپائی مؤلفر توقادک موقعہ اولجہ (اودوقیا) Eudokia یاخود (اودوقسیا) Eudoxia ویاخود (اودوقسیانا) Eudoxiana نامیلہ برشہر بولندیغی و بورایہ قرون وسطادہ ارمیلرک اسم مذکورک عینی اولہرق (یوتوغیا) دیدکلریغی و (توقات) ک اشہ مذکور (اودوقیا) کلہ سندن محرف اولدیغی سوبیلورلر^[۲]۔ مورخ عالی مرقاتہ الجہاد دہ توقاتک سابقا اسمی (دوکیہ) در دیور۔ ظنمزہ کورہ ابتدا (اودوقیا) ی توقاتک اسکی اسمی اولہرق کوسترن، اورایہ ۱۷۰۱ سنہندہ (۱۱۱۲ ہجری) سیاحت ایدن (طورن فور) اولوب سیاحتنامہ سندہ د.... توقاددہ سؤال ایتدی کمز روملرک ہیسی بورایہ اولجہ (اودوقسیا) یاخود (اوتوخیا) تسمیہ اولندیغی تأمین ایتدیلر۔ عجبا بوبطلمیوسک (غالاتیا پونٹیکا) دہ اولہرق کوستردیکی (اودوقسیانا) اولسون؟ ...^[۳] دیور۔ بالآخرہ آناطولینک جغرافیاسی حقندہ اجرا ایتدیکی تبعاتیلہ اشہار ایدن کیرت دخی توقادی قدیم (اودوقسیانا) اولق اوزرہ کوستر مشدر۔ انجق اشبو قوللرک هیچ بری صاغلام اساسلرہ مستند اولیوب بتون سہودن عبارتدر۔ تدقیقات جدیدہ یہ نظرآ (اودوقسیاس) مراد طاغٹک شمالندہ کی اتکلرندہ و کوتاہیہ نک

[۱] مراجعت، بالادہ مذکور پیلووغرافیادہ، واضرہ، ص ۳۲۹۔
کومون، ص ۲۳۸۔

[۲] مراجعت بالادہ مذکور پیلووغرافیادہ، ریتز، ج ۱، ص ۱۱۲۔
بورہ، ج ۱، ص ۳۳۵ و ۳۵۷۔ تکیہ، ص، ۶۰۱۔ کوشہ،
ج ۱، ص ۷۱۲، هیچ مأخذی سولہ میہرک بواسی دردغی عصر میلادہ
ایمپراطور ثئودوسیوسک والدہ سی اودوقسیانک ویرمش اولدیغی درمیان ایدیور۔
[۳] مراجعت، بالادہ کی پیلووغرافیادہ مذکور (طورن فور) ک سیاحتنامہ سی

جنوبنده واقع ایدی و (اودوقسیانا) حقنده کی یکانه معلومات ایسه بطلمیوسک لاتینجه ترجمه سنده مندرج بولنوب آله بشقه هیچ بروئیه اولدیغندن بوفاده نك بزانتیلر زماننده اثر مذکوره علاوه وادخال ایدلك صورتيله مدسوس اولدینی اکلایلیور^[۱].

بو حالده (توقاد) ك وجه تسمیه سی نه در ؟ یقین و قتاره قدر بواسی (توقات) املاسیله یازارلردی^[۲]. ایلک دفعه اوله رق بواسمه شریف ادریسی نك جغرافیا سنده (نخاط) شكلنده تصادف ایدیلیور^[۳]. شریف ادریسی نك ۴۹۳ ده تولد و ۵۷۶ ده وفات ایتیش اولدینی مروی اولدیغندن هر حالده مؤلفك زماننده قصبه مذکوره نك اسی (توقات) کلمه سندن محرف اولسی لازم ککن (نخاط) صورتنده قوللانیلدینی استدلال اولنیور.

اولیا چلبی بوراسی عمالقه قومندن و آماسیه یی بنا ایدن (دوقاد) نام شخصك اسمنه نسبت ایدیلدیکنی ویلیدیرم یازیدخانك فتخندن صکره (دارالنصر) تسمیه اولدینی و عربستانده بوقلمیه (دوقات) ولسان عجمده (کان جوهر) وارمنیلر طرفندن (توحت) و قدیم اترک طرفندن (طوت آت) دنیلدیکنی یازیور^[۴].

[۱] Pauly-Wiasowa, Real-Encyclopädie (1907) — رامنره،

بالاده کی بیللوغرافیا ده مذکور اثرنده ص ۱۴۶ و ۳۳۰.

[۲] معجم البلدان. — ابوالفدا، تقویم البلدان. — کاتب چلبی، جهاننما الخ. — مسکوکات ایلخانیه ده دخی «توقات» املاسیله در (مبارك بك، موزه قتالوغی، قسم ثالث، ص ۴۴، ۱۲۲). ارتنا اوغللرینك برسکه سنده «طوقات» محکوکدر (توحید بك، موزه قتالوغی، قسم رابع، ص ۴۳۳). مسکوکات قدیمه عثمانیه ده ده هپ «توقات» املاسیله محکوکدر (غالب، بك تقویم مسکوکات عثمانیه، ص ۱۶۰، ۱۷۱). — احمد وفق پاشا، لهجه ده توقات و طوقات، ال ایچی کی بر و سامی بك لغات ترکیده ال ایچی کی آجیق بر، دیه تعریف ایدیورلر.

[۳] نزهة المشتاق.

[۴] سیاحتنامه، ج ۵، ص ۵۴ و ۵۶.

مورخ عالیٰ دہ مرقۃ الجہاد دہ توقات کلمہ سی حقندہ موجب استفادہ بعض ایضاحات ویریور : « امدی خفی اولیہ کہ رباط دیو قلعه اطرافندہ کی شہرہ اطلاق اولنور کہ روم ایلرندہ اکا واروش و آناطولی ولایتدہ توقات و جورم دیرلر و لفظ توقات صرف ترکی اولوب (توقات) دن غلطدر کہ توق یعنی قالین یعنی اینجہ وضعیف اولیوب قوی و مستحکم معنائہ ، قات ایسہ بر طبقہ دیمکدر کہ قلعه اطرافندہ دیزیلن بیوت دکا کین و سکنی قوت اوزرہ در، صیقدر، ضعیف و باریک و یالین قات دکدر ، دیمک اولہ کہ توقات یالین قاتہ مقابل اولور ، .

توقاد قصبہ سنک غزاة مسلمین طرفندن حین فتحندہ ہانکی اسلہ موسوم اولدینی بالادہ کی تفصیلاتدن اکلاشیلہ میور . ظنمزہ کورہ اوراہہ ایلمک کلن ترکلر سیوری قلعه سیلہ اطرافندہ کی شہری کورہ درک (توقات) نامنی ویرمشلردر کہ بوکلمک معناسی مورخ عالیٰ نک بالایہ نقل ایلدیکمز تعریفاتندن پک کوزل منہم اولور . ذاتاً توقات کلمہ سی اصطلاحات عسکرہ مزہ داخل اولمش و عثمانی مورخلری بونی بر نوع استحکام معنائہ اولہرق استعمال ایشلردر . بناءً علیہ توقادک وجہ تسمیہ سنک بوندن عبارت بولندینی اقوای ملحوظاتدر .

توقاد شہرینک ۴۶۴ سنہ سی متعاقب دانشمندیلر طرفندن فتح اولندینی بالادہ سوبلہ مش ایلمک . اوندن صکرہ شہر مذکور صورت دائمہ حکومات اسلامیہ نک ید تصرفندہ قالمشدر . دانشمندیلری اورادہ استخلاف ایدن روم سلجوقیلری زمانندہ توقاد فوق العادہ کسب اہمیت ایدرک برچوق میانی نفیسہ و عالیہ ایلہ تزین اولنمشدر . حتی عزالدین قلیچ ارسلان ثانی ممالکینی اولادی آراسندہ تقسیمی ایلدیکی اثناسندہ بیوک اوغلی رکن الدین سلیمانشاہ توقاد ملکی نصب اولہرق قونیہ تختہ جلوس ایتھدن اول اورادہ حکومت ایشدی [۱] .

[۱] بوزمانہ دلالت ایتک اوزرہ نیکسار دہ بر کتابہ سی وارد .

سلجوقیلردن صکره ایلخانلیر و ارتنا اوغللری و قاضی برهان الدین
توقاده مالک اولمشلر ونهایت بیلدیرم سلطان بایزید خان زمانده ممالک
عثمانیه الحاق ایدیلشدر .
شمسی توقادک کتابه لرین مطالعه ایدلم :

— سلجوقی دوری —

— ۱ —

عزالدین کیکاوس (؟) زمانی

چوقور مدرسه ، نام دیگر یاغیپسان مدرسه سی .
جیم برقه سی اولوب بالاسی منهدم اولدیغندن بنانک دروننده بولنان ایکی بیوک
آغاچک داللی قبه نک زروه سندن دیشاری جیتیشدر . عین حال ۱۸۵۶ ده
دوقنور بارت ایله دوقنور مورتمان کورمشلردر (بالاده مذکور سیاحتنامه ده ،
ص ۲۳) . قیوسی بالاسنده کی اوج سطرلق مرمر کتابه قبا و قالین نسخ ایوبی ایله
محرردر (طولی ۱۰،۰۰ ، عرضی ۰،۴۸) . ایکی طرفی نقصاندر . استامپاز [۱] .

(۱) ... المعبود هو الله المصطفى رسول الله ...

(۲) ... [عز] الدنيا والدين کیکاوس ظل الله وواقف هذه المدرسة ...

(۳) ... الملك نظام الدين ياغیپسان رحمه الله والساعی فی احیاء همارته ...

بو کتابه نک یان طرفلری نقصان اولغله برابر مندرجاتی اکلاشیلیرور :
ملک نظام الدین یاغیپسانک وقف ایتمیش اولدینی مدرسه سلطان عزالدین
کیکاووسک ایام حکومتنده [اسمی کتابه ده نقصان اولان] برذات طرفندن
تکرار احیا ایدیلشدر . کتابه نک تاریخی دنکی اکسک اولدیغندن
کیکاووسلردن هانکیسینک زمانه عائد اولدینی صورت قطعیه ده کسدریله مز .

[۱] استنساخ اولنان مر کتابه نک استامپازی ویاخود فوطوغرافیی بولندینی

حاله بویله جه اشارت اولنه جقدر .

عزالدین کیکاوس اول بن کیخسرو اول ۶۰۷ دن ۶۱۶ سنہ سنہ قدر
وعزالدین کیکاوس ثانی بن کیخسرو ثانی کرک ایکی دفعہ اولوق اوزره
منفرداً و کرک دیگر ایکی قرداشلریله برابر مشترکاً ۶۴۲ ایله ۶۵۸
سنہ لری آراسنده جالس سلطنت اولمشدر . نفس سیواسده مدفون
اولان عزالدین کیکاوس اولک کرک سیواسده کرک او حوالیده بعض
انشا آتہ تصادف ایدلایکی کبی کیکاوس ثانیکده کتابه لری واردر .
بناءً علیه بوجهتک تمینی مطلق مدرسه وقفه سنک تدقیقه وابسته در .
مدرسه نک بانی اولی اولان نظام الدین یاغیسان سیواسده حکومت
ایدن ملوک دانشمنده دن اولوب ۵۳۷ دن ۵۶۲ سنہ قدر
سلطنت ایتیش اولدینی مورخارجه قبول اولنور^[۱] . یاغیسان کندی
وقته انقراضه تقرب ایتیش اولان دولت دانشمنده نک احوالی بر درجه یه
قدر تکرار تنظیمه موفق اولمشدر . مشارالیهک نیکسارده و توقادده
بر مدرسه انشا ایتدیردیکی وبومانیکن هزارفن حسین اقتدینک زماننده
دها معمور بولدینی تنقیح التواریخده مندرج اولوب بوراده موضوع
بحث اولان مدرسه اشته اونلردن بری اولوق لازم کلور .

یاغیسانک وفاتندن صکره دولت دانشمنده کمال سرعتله انقراضه
طوغری کیدرک نهایت ۵۶۹ ده مملکتارینه سلجوقیلر مستولی اولمشدر .
یاغیسانک خلقی اولوق اوزره تاریخار اوغلی ملک مجاهد ابوالحامد جمال
غازی بی قید ایدیورلرسده بونک مدت حکومتی پک جزئی اولدیتندن
سکسی موجود دکلدر . ابن بیبی یاغیسانک اوغللری اولوق اوزره
مظفرالدین محمود و ظهیر الدین ایلی و بدرالدین یوسف اسماریخی تعداد

[۱] (یاغیسان) اسمی بعضاً کتابه و سکهلرده (یاغیسان) و بر کتابه ده
(یاغیسان) صورتله کوریلور ، مراجعت توحیدک ، قتالوغ ، قسم رابع ،
ص ۸۸ و ۵۲۳ . — بوجوه نک ۳۲ نجی جزؤنده (سنه ۱۳۳۱ ، ص
۴۴۹ - ۴۶۷) نشر ایتدیکم « ملک غازی » سرلوحه لی مقاله ده سلسله
دانشمنده حقنده بعض معلومات و برقاچ کتابه لری مندرجدر .

ایله بونلرک غیاث الدین کیخسرو اولی ۶۰۱ ده ایکنجی دفعه اوله رق
تختہ اجلاسه موفق اولدقلرینی حکایه ایدیور مختصر سلجوقنامه نك
ترکجه سنده یاغیسان (اوج بکی) اولق اوزره کوستریلدیکندن بونک
دانشمندیلر ایله برمناسبتی اولیوب بتون بتون بشقه بر شخص اولسی
وارد خاطر اوله بیلور [۱]. انجق قیصریه ده جامع کیرک قیوسنده
موضوع اولوب مخلنده استساخ ایتدی کمز ۶۰۲ تاریخلی کتابه ده جامع
مذکورک بانیسی اولق اوزره (مظفر الدین محمود بن یاغیسان) اسملرینک
محرر بولنسی و جامع مذکورک هان اتصالده بولنان بر مدرسده
دانشمنده دن ملک محمدغازی به نسبت ایدیلن برتر به نك ده موجود اولسی
مظفر الدین محمودک بو عائله به منسوب اولدیغنده شبهه براقاز ظن ایدرز.
ینه قیصریه ده واقع کوللک جامع نك قیوسنده کی کتابه ده ده بانیسی اولق
اوزره (آسوز آلی خاتون بن محمود بن یاغیسان) اسملری و ۶۰۷
تاریخی یازیلدرکه بوده یاغیسانک حفیده سیدر [۲].

بالاده کی یاغیسان مدرسسی کتابه سنده تاریخ سنه سی موجود
اولدیغندن کیکاوس اولک یاخود کیکاوس ثانی نك زمانه سی عطف ایدیله جکی
بیله نه مکهله برابر سلجوقیلردن اقدام توقادده حکومت ایدن آل دانشمنددن
برینک نامنی محتوی اولق اعتباریله دانشمندیلر دورینه عائد بر خاطر
مهمه تشکیل ایلدیکندن توقاد کتابه لرینک ابتداسنه درج ایدیلشدر .

— ۲ —

علامه الدین کیتباد اول زمانی ، سنه ۶۳۱

ابوالقاسم بن علی الطوسی نك تربسی

توقادده « شیخ طوسی » تربسی تسیمه اولنان بو بنا صول زقائده

[۱] هوتساطی، ترکجه سلجوقنامه، ص ۶۲؛ فارسی مختصر سلجوقنامه، ص ۲۴.

[۲] بوابکی کتابه مجموعه هنرک ۳۲ نجی جزؤنده (سنه ۱۳۳۱)، ص ۴۵۷.

مندرجدر .

بولنوب جہہ سندہ غایت کوزل نقوش عربیہ ایلہ صرین ایک مدد چینیلہ نجرہ سی
وارد [۱] . بولنرک اوست طرفندہ دہ ماوی رنکدہ قبارتمہ چینیدن اولہرق
ایک سطر نسخ ابوی ایلہ کتابہ سی بولنپور (طولی نمیناً ۲۰۵۰ مترو) . فوطوغرافی .
۱) امر بممارۃ ہذا [۱] المشہد فی ایام دولة السلطان الاعظم

علاءالدین والدین ابوالفتح کقباد بن کیخسرو

۲) قسیم امیر المؤمنین العبد المذنب المحتاج الی رحمته ابوالقسم
بن علی الطوسی غفر اللہ لہ ولجميع المسلمين بتاريخ سنة احدى
ثلاثین ستایہ

اشبو کتابہ نک چینیدن وقبارتمہ اولہرق مصنوع بولنسی صناعات
نفیسہ اسلامیہ ایچون آیرنجہ براہمنی حائر در جہہ دہ کی ایک نجرہ نک ترینانی
ایسہ بتون بتون بشقہ برطرز دہ اولوب بنایہ غایت لطیف برمنظرہ بخش
ایدر . نجرہ پارماقلقرینک اوزرینہ تصادف ایدن کمرلی وجرہ کبی
محلہ صاری رنکدہ آلچیدن بر زمینک ایچندہ ماوی صیرلی طوغلہ
ایلہ نقوش عربیہ ترتیب اولنشددر . بولنرک اوزرندہ بنہ عین صورتلہ
وآزقبارتمہ اولہرق کوفی خط ایلہ سورۃ الرحمن دن ایک آیت کریمہ محرردر:
صاغ طرفدہ کی نجرہ دہ : « کل من علیہا فان و یبقی »
صول طرفدہ : « وجہ ربک ذو الجلال والا کرام »

ترہ نک درونندہ کی مرقدہ یازی کورہ مدک . آتیدہ کی کوپری
کتابہ سندہ اوقونہ جنی وجہلہ اوغلنک پروانہ منصبی احراز ایلش
اولسی وکندیسک بویلہ آثار نفیسہ دن اولان برترہ دہ مدفون بولنسی

[۱] دو قنور مورتمان بالادہ مذکور بارتک سیاحتنامہ سندہ (ص ۲۲)

ونوط ۱) بوشابی (مشہد) نامیلہ یاد ایدوب چینیل بر مشارہ سی اولدیفنی
سویلیور . تاریخنی طوغری اوقومشددر . کقبادک لقبی اولان (علاءالدین)
برینہ (عزالدین) یازیل اولدیفنی قید ایدیورسہ دہ یدیزدہ بولنان فوطوغرافی دہ
دخی کورولدیکی وجہلہ هیچ شہسز (علاءالدین) محرردر .

عصرینک رجانندن اولدیفنه دلالت ایده بیلور . کتابه متنک هر درلور
نفاخردن عاری و غایت ساده براسلوبده تنظیم اولمش بولنمسیده ابوالقاسمک
محویتنه برنشانه در . (شیخ طوسی) نامی ویریلن بو ذات حقنده محلنجه
هیچ بر معلوماته دسترس اوله مدق . ابن بیبیک مختصر سلجوقنامه سنده
(نجم الدین ابوالقاسم طوسی) نامنده برامیردن بحث اولنیور که
علاءالدین کیقباد اولک جلوسنی متعاقب خلفای عباسیه دن ابوالعباس
احمد الناصر لدین الله طرفندن ۶۱۷ تاریخلرنده سفارتله آقسرائه
ورود ایدن شیخ ابو عبدالله بن محمد السهروردی بی اثنای عودتنده
تشیع ایچون امیر قراطای ایله برلکده مأمور ایدیلش ایدی^[۱] . سلطان
کیقباد اولک واسط سلطنتنه طوغری ارزنجان منکوجکرندن ملک
علاءالدین داود شاه ، پادشاه مشار الیه عرض عبودیت ضمنتده
قیصریه وورودنده ، ینه ابوالقاسم آنک خدمته تعیین و سلطانک هدایاسنی ایصاله
مأمور ایدیلشدر . بوصیره ده ابن بیبیک امیر مومی الیه « ملک الزعما » عنوانیه یاد
ایدیور^[۲] . اشته کتابه ده اسمی محرر بولنان ابوالقاسم طوسی بو ذات اوله جقدر
ظننده یز . (مابعدی وار)
خلیل ادهم

[۱] هوتسناک نفرایتیکی سلجوقنامه نك فارسی قسمنده ، ص ۹۶ ، ۱۴۴ -
۱۴۶ ، ۱۵۳ و ترجمه قسمنده ، ص ۲۲۰ ، ۳۷۸ - ۳۷۹ ، ۳۸۱ .
[۲] (ملك الزعما) عنوانی مختصر سلجوقنامه نك فارسی قسمنده بولنیوب
بالکیز ترجمه قسمنده مندرجدر . مترجمک بوتعبیری نمره دن آلدیفنی بیله میورز .
قونییه ده غیر رئیس نامیله متعارف اولان ترجمه نك ۶۶۳ تاریخلی کتابه سنده
(زعیم الدار) تعبیری کوریلور . محالیک مصر زماننده جاری اولان القاب
و عنوانلر میاننده (زعیم الدوله) و (زعیم الجیوش) تمیزاتی دخی وارددر .
(صراحت وان برخم ، قورپوس ، برنجی قسم ، ص ۱۵۳) . — معلوم
اولدیفنی اوزره عثمانیلرده سپاهی عسکرینک بیوکترینه ، باشترینه (زعیم) تسمیه
ایدرلردی (صراحت ، احمد و فیکر پاشا ، لهجه ... ثریا افندی ، سجل عثمانی) .
— ترجمه قاموسده ، زعیم دیه بر قومک رئیس و سرکارینه و عل قوله امور
و مصالحلرنده جله طرفندن تکلم ایدن سوز صاحبترینه تسمیه اولدیفنی دخی مندرجدر .